

СТАНОВИЩЕ

от проф. дфн Марияна Цибранска-Костова, Секция за история на българския език в
Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

за дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“

Автор на дисертационния труд: *Ализа Халил-Константинова*

Тема на дисертационния труд: ***Народни модели за назоваване на традиционни видове
алкохолни напитки в българските говори***

Ализа Тайсир Халил-Константинова притежава магистърска степен от Югозападния университет „Неофит Рилски“ по специалността „Балканистика“, с отлично ниво на владеене на новогръцки и сръбски език. Тя е била специализант по програмата „Студентски практики“ на МОН в Секцията за диалектология и лингвистична география в Института за български език на БАН. Оттук тръгва и пътят на колежата като редовен докторант на същата секция в периода 2016–2019 г. под ръководството на проф. Ана Кочева-Лефеджиева. Настоящият преподавател по български език и литература Ализа Халил-Константинова представя своя дисертационен труд на тема *Народни модели за назоваване на традиционни видове алкохолни напитки в българските говори*, по който е осъществила 3 публикации (1 индексирани в Scopus; 1 – в ERIH+) и въз основа на който изпълнява националните минимални изисквания за защита на докторска степен. Авторката представя автореферат от 27 страници, написан по установените стандарти и отразил адекватно съдържанието на дисертацията. Всички изисквания на ЗРАСРБ са спазени в настоящата процедура. Това ми дава основание да премина към оценка на качествата и приносите на дисертационния труд.

Представеният труд в обем от 134 стр. се състои от увод, седем глави, заключение, библиография и приложения с наборни диалектни текстове и показалец. Авторката е събрала, систематизирала и анализирала лексеми за алкохолните напитки *вино* и *ракия* в българските говори, като ги е подложила на два типа анализ: строго *езиков* – лексикален с два подраздела, словообразуване и семантика, и *лингвокултурологичен*. Тя прилага ономасиологичния и семантичния подход към изследваните номинационни явления. В основата на теоретичната си аргументация авторката поставя термина *модел*, който разглежда като сбор от всички процеси на номинация, протекли при формирането на народните названия за двете основни алкохолни напитки *вино* и *ракия*. Веднага трябва да се отбележи, че Ализа Халил се е съобразила с препоръките към труда при неговата вътрешна апробация и е нанесла положителни промени. Друго предварително условие за постигнатия положителен резултат е прецизното разписване на източниците за анализ, сред които достойно се нареждат личните записи на дисертантката, осъществени по време на теренни проучвания в рамките на проекти на СБДЛГ в различни точки на българското диалектно пространство. Смятам, че това е едно от най-големите достойнства на труда и че представлява отлично съчетаване на теория с практика. Така един млад изследовател е интегриран в проекти на утвърдено научно звено.

Същинската част на разработката включва в последователна логическа връзка присъствието на названия за алкохолните напитки вино и ракия в: диалектите, социалните говори, старобългарските и среднобългарските паметници, съвременния език. Ядрото на работата е втората глава, в която са обобщени и анализирани няколко десетки названия за ракии и вино в диалектите. Емпиричният материал е подложен на теоретизация. Разписани са максимално изчерпателно номинационните модели – фразеологизация, универбизация, деривация, композитно словоборазуване, хибридизация, заемане и т.н. Материалът е напълно достатъчен за формулиране на определени заключения, подреден е ясно и прегледно; езикът на изложението е ясен и логически издържан. Изводът на авторката за по-малко номинационни модели при вината спрямо ракиите е напълно основателен и стои във връзка с извода, че при вината има повече чуждоезиково влияние.

Третата глава доказва връзката между териториалните и социалните говори по отношение на някои резпрезентанти, както и по-малката вариантност в номинацията спрямо диалектите. Четвъртата глава е исторически ракурс към регистрираните названия за вино и ракия в старите писмени паметници. Въз основа на богат исторически материал авторката доказва, че в лингвокултурологичен план виното попада в основната за периода християнска парадигма, употребява се за литургически нужди или е част от хранителни режим. Названията за ракия се документират по писмени прояви на народно-разговорния език – дамаскините и бележките на книжовниците. Авторката основателно завършва с извода, че „това спиртно питие не успява да достигне сакралните нива на своя предшественик и да придобие неговите верски очертания“ (с. 63).

Последните две глави сменят ракурса от езиков към лингвокултурологичен, а преходът към тях е плавен. Обилният материал за фразеологизми с разглежданите компоненти, за пословици, поговорки, за разговорни, жаргонни изрази и уличен език, е едно обмислено и необходимо допълнение към интерпретацията на номинантите за ракията и виното в народните говори. Най-важният резултат тук е декларираният и доказан от авторката символен семантичен спектър на виното от митичната тракийска античност до днес. Авторката обобщава 10 позиции на семантична валентност, които създават отлично впечатление.

Библиографският апарат е достатъчен и прецизно разделен на: *Източници* – 26; *Литература* – 13 позиции, 4 електронни. Приложението с 11 диалектни записа ще остане безспорен личен влог на авторката по темата, ще може да се цитира при издаване на дисертацията и дори да се публикува в интернет. Показалецът е уместен и отлично обработен ресурс за ползване на езиковата информация от труда.

Тъй като темата има практическа насоченост към осмислянето на съвременните търговски стратегии на България на европейския пазар, горещо препоръчвам отпечатването на труда. Той осъществява така необходимата връзка между науката и практиката.

В заключение смятам, че предложеният дисертационен труд *Народни модели за назоваване на традиционни видове алкохолни напитки в българските говори* съдържа теоретични и практически приноси, които съответстват на националните изисквания в съответната област. Това ми дава основание да гласувам положително и убедено въз основа на този труд на *Ализа Халил-Константинова* да бъде присъдена образователната и научната степен *доктор* в професионално направление *2.1 Филология*, докторантска програма *Български език*.

07.02. 2022 г.

Проф. М. Цибранска-Костова

София